

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

โรงเรียนชั้นสูงในฝรั่งเศสกลายเป็นอาณาเขต
แห่งเกียรติยศ ทั้งสงวนไว้สำหรับนักศึกษาหัวกะทิ
ซึ่งกำลังจะก้าวขึ้นเป็นชนชั้นนำของฝรั่งเศสใน
ด้านต่างๆ

ABSTRACT

Educational Institution and Elite Development: A Case of France's Grandes Écoles

Thanadol Phutanasiri

“Grandes Écoles” or “Great Schools” are unique feature of the French higher education system, created to solve an educational problem and to develop more managerial staff in public administration to lead a country toward the modern industrial revolution. After the French Revolution 1789, the government made the contraception to feudalism, clericalism, and conservatism with the closure of universities, but remained the culture of “grandes écoles”. This made “grandes écoles” more widespread and became the field of prestige, and reserved for the clever students who will be the elites of France.

Keywords: Educational Institution, Higher Education, Great School, Grand School, Elite School, Elite, France

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส¹

ธนดล ภูธนะศิริ

บทนำ

บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาชนชั้นนำ มีปรากฏทุกยุคสมัย และทุกสังคม เพราะผู้มีการศึกษาดีและเป็นเลิศกว่า คือผู้มีโอกาสและความก้าวหน้าในชีวิตที่ดีกว่าผู้อื่นโดยเฉพาะผู้ได้รับการรับรองคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับโลก ด้วยเหตุนี้ แต่ละประเทศจึงมีสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตชนชั้นนำของตน เช่น มหาวิทยาลัยเก่าแก่กลุ่ม Ivy League ในสหรัฐอเมริกาได้แก่ “Harvard, Yale, Pennsylvania, Princeton, Columbia, Brown, Dartmouth, และ Cornell” (Encyclopædia Britannica, n.d.: Online) หรืออย่าง Cambridge, Oxford, Imperial College, และ UCL ในอังกฤษ และในประเทศไทยอย่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ สำหรับประเทศฝรั่งเศส สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาชนชั้นนำมีปรากฏเช่นกัน แต่รูปแบบการจัดการศึกษามีความแตกต่างและเฉพาะตนจากประเทศอื่นๆ เพราะไม่ใช่มหาวิทยาลัยที่มีบทบาทหลักและได้รับการยอมรับในการพัฒนาชนชั้นนำให้แก่สังคมฝรั่งเศส (ยกเว้นมหาวิทยาลัย Soraborn และมหาวิทยาลัยชั้นนำบางแห่ง) แต่เป็น “โรงเรียนชั้นสูง” หรือ “โรงเรียนแห่งชนชั้นนำ”

¹ หมายเหตุ “โรงเรียนชั้นสูง” ในภาษาฝรั่งเศสเรียก “Grand École” ส่วนในเอกสารภาษาอังกฤษนิยมเขียนทับศัพท์ว่า “Grand École” ตามภาษาฝรั่งเศส แต่บางเอกสารก็มีผู้แปลไว้หลายคำ ได้แก่ Great School, Grand School หรือบางครั้งเรียก “Elite School”

จุดเริ่มต้นของโรงเรียนชั้นสูง

ย้อนกลับไปเมื่อศตวรรษที่สิบแปดถึงต้นศตวรรษที่สิบเก้า อังกฤษเป็นประเทศแรกที่ทำการศึกษาวิศวกรรมได้สำเร็จ ขณะที่ในฝรั่งเศส สถาปนาสังคมยังคงเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบล้าหลังและมีแต่อุตสาหกรรมสิ่งทอในครัวเรือนที่ต้องลงทุนสูงแบบโรงงาน ด้านการคมนาคม ฝรั่งเศสมีการสร้างถนนและการขุดคลองอย่างจำกัด ซึ่งไม่ครอบคลุมต่อขนาดพื้นที่ของประเทศที่กว้างใหญ่ ทำให้การขนส่งสินค้าภายในประเทศเป็นไปอย่างจำกัดและมีค่าใช้จ่ายสูง (Fohlen, 1970: 201-225) จากอุปสรรคหลายประการ ทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสต้องเร่งปรับปรุงและพัฒนาบุคลากรอย่างเร่งด่วน เพื่อนำประเทศเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ทันสมัย อีกด้านของมหาวิทยาลัยฝรั่งเศส แม้ว่าจะเป็นแหล่งผลิตนักทฤษฎีและนักกฎหมายจำนวนมาก แต่พวกเขาเหล่านั้นบางคนก็ใช้วิธีซื้อปริญญา รัฐบาลขณะนั้นตระหนักดีถึงหายนะที่กำลังจะเกิดขึ้นกับประเทศ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนชั้นสูงขึ้น (Ministère des Affaires Étrangères, 1999: 160; Nadeau and Barlow, 2003: 184) ตามที่ปรากฏว่ามีโรงเรียนชั้นสูงในยุคแรก (Vial, 2010: 55-56; Léon and Roche, 2012: 37; Verrier, 2001: 73-74; L'École des Ponts ParisTech, 2014: Online; VetAgro Sup, n.d.: Online) ดังต่อไปนี้

1) โรงเรียนหลวงแห่งสะพานและเส้นทาง (École Royale des Ponts et Chaussées) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1747 เป็นโรงเรียนชั้นสูงด้านวิศวกรรมโยธา ที่มุ่งพัฒนาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านการก่อสร้างสะพาน ทางรถไฟ คลอง และถนน ต่อมาในปี ค.ศ. 1775 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น École Nationale des Ponts et Chaussées มีชื่อย่อว่า ENPC บางครั้งเรียก Ponts และล่าสุดเมื่อปี ค.ศ. 2008 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “École des Ponts Paris Tech”

2) โรงเรียนหลวงด้านวิศวกรรมแห่งเมซีแยร์ (École Royale du Génie de Mézières) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1748 เป็นโรงเรียนชั้นสูงที่คัดเลือกแต่นักเรียนที่มีสติปัญญาเป็นเลิศทางด้านคณิตศาสตร์

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

3) โรงเรียนการทหารแห่งเมืองปารีส (École Militaire de Paris) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1751 [Napoléon จักรพรรดิแห่งฝรั่งเศสและยุโรป ก็เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนแห่งนี้]

4) โรงเรียนสัตวแพทย์แห่งเมืองลียง (École Vétérinaire de Lyon) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1762 ต่อมาในปี ค.ศ. 2010 โรงเรียนได้ยุบรวมเข้ากับโรงเรียนอีกสองแห่ง ได้แก่ École Nationale d'Ingénieurs des Travaux Agricoles de Clermont-Ferrand และ École Nationale des Services Vétérinaires แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น VetAgro Sup ปัจจุบันเป็นโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงด้านการศึกษาและการวิจัยทางด้านเกษตรกรรม

และ 5) โรงเรียนวิศวกรรมเหมืองแร่ (École des Mines) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1783

ปัจจัยและความนิยมของโรงเรียนชั้นสูงในสังคมฝรั่งเศส

แม้ว่าระบบโรงเรียนชั้นสูงจะถือกำเนิดขึ้น แต่การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยก็ยังดำเนินอย่างเป็นปกติและทำหน้าที่ผลิตข้าราชการดินาหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส รัฐบาลคณะปฏิวัติได้สั่งปิดมหาวิทยาลัยทั้งยี่สิบสองแห่งทั่วประเทศเพื่อคุมกำเนิดระบบศักดินาและลดอำนาจทางการเมืองของศาสนจักรและกลุ่มอนุรักษนิยม แต่ยังคงระบบโรงเรียนชั้นสูงไว้ โดยอนุญาตให้มีการดำเนินการสอนได้ตามปกติ แต่โรงเรียนชั้นสูงก็ถือกำเนิดโดยรัฐบาลกษัตริย์ตั้งนั้นเพื่อคานอำนาจเก่าและผลิตชนชั้นนำใหม่ขึ้นแทนให้มีอำนาจเหนือชนชั้นนำเดิม รัฐบาลประชาชนจึงได้ก่อตั้งโรงเรียนชั้นสูงของตนขึ้นใหม่อีกหลายแห่ง (Lelièvre, 1990: 11-12; Léon and Roche, 2012: 35; Nadeau and Barlow, 2003: 185; Verrier, 2001: 81-83) ดังที่ปรากฏในปี ค.ศ. 1794 ว่าเพียงปีเดียวมีการก่อตั้งโรงเรียนชั้นสูงถึงหกแห่ง (Verrier, 2001: 85; Le Cnam, n.d.: Online) ดังนี้

- 28 กันยายน: โรงเรียนกลางด้านการโยธา (École Centrale des Travaux Publics) ปัจจุบันชื่อ “โรงเรียนโพลิเทคนิค (École Polytechnique)”
- 10 ตุลาคม: Le Conservatoire National des Arts et Métiers (CNAM) เป็นสถาบันเพื่อการศึกษาและการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม
- 31 ตุลาคม: โรงเรียนชั้นสูงแห่งครุศาสตร์ (École Normale Supérieure) หรือวิทยาลัยครู (ชื่อไม่เป็นทางการ คือ Normale sup, Normale, และ ENS) ก่อตั้งเพื่อพัฒนาและฝึกหัดครูอาจารย์ รวมถึงการพัฒนางานวิจัยในด้านต่างๆ การคัดเลือกจะคัดเลือกเฉพาะผู้มีผลการเรียนเป็นเลิศ (ระดับต้น) เท่านั้น
- 4 ธันวาคม: ประกาศก่อตั้งโรงเรียนชั้นสูงสามแห่งได้แก่ École de Santé de Paris, École de Santé de Montpellier และ École de Santé de Strasbourg

การสั่งปิดมหาวิทยาลัย และกลับมาเปิดอีกครั้งในปี ค.ศ. 1896 ทำให้ความนิยมและอิทธิพลของมหาวิทยาลัยต่อสังคมฝรั่งเศสลดลง ขณะเดียวกันความเข้มงวดของโรงเรียนชั้นสูงในการคัดเลือกนักเรียนหัวกะทิและเน้นผลิตชนชั้นนำที่มีความเป็นเลิศในสาขาวิชาต่างๆ ก็ยิ่งสร้างความนิยมแก่ชาวฝรั่งเศส เพราะโรงเรียนชั้นสูง คือสถาบันการศึกษาสำหรับผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ ชาวฝรั่งเศสจึงใฝ่ฝันที่จะได้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนชั้นสูงไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง เช่นการได้เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนชั้นสูงหรือความพยายามผลักดันให้บุตรหลานของตนได้เป็นหนึ่งในนักศึกษาของโรงเรียนชั้นสูง

Nadeau และ Barlow (2003) นักหนังสือพิมพ์ชาวแคนาดา จาก Institute of Current World Affairs ได้ทำการศึกษาว่าเพราะเหตุใดคนฝรั่งเศสถึงต่อต้านโลกาภิวัตน์ พวกเขาเก็บข้อมูลแบบนักชาติพันธุ์วิทยา คือการเข้าไปคลุกคลีและใช้ชีวิตร่วมกับชาวฝรั่งเศสเป็นเวลากว่าสองปี แล้วอธิบายฝรั่งเศสใน

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

แง่มุมต่างๆ มีข้อความตอนหนึ่งที่พวกเขากล่าวถึงค่านิยมของผู้ปกครองชาวฝรั่งเศสต่อโรงเรียนชั้นสูงและมหาวิทยาลัยในฝรั่งเศสว่า

ผู้ปกครองฝรั่งเศสไม่ต้องการส่งบุตรหลานของพวกเขาเข้ามหาวิทยาลัย เราแทบไม่อยากเชื่อเลย จนกระทั่งเราได้เข้าใจว่า “โรงเรียนชั้นสูง” คืออะไร ผู้ปกครองชาวฝรั่งเศสจะทำทุกอย่างที่พวกเขาทำได้ให้บุตรหลานของตนไม่อยากเข้ามหาวิทยาลัย แต่ไปเข้าโรงเรียนชั้นสูงแทน แม้ว่ามันจะเป็นโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงน้อยที่สุด มีมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียว ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่ชนชั้นนำฝรั่งเศส ก็คือมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์

“French parents don’t want to send their children to university. We couldn’t believe this until we understood just what the *grandes écoles* were. French parents do everything they can to make sure their child won’t go to university, but will go to a *grande école*, even the least prestigious of them. The only university that still garners some sympathy among the *élite* is *La Sorbonne*.” (Nadeau and Barlow, 2003: 184)

คำหลักในแนวคิดนี้ คือ “ยิ่งใหญ่ (*grande*)” ดังนั้น หน้าที่เด่นชัดของโรงเรียนชั้นสูง (*grandes écoles*) ก็คือ การสร้างชนชั้นนำระดับชาติของฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้ จึงไม่มีปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยใด จะสามารถเทียบชั้นกับปริญญาบัตรจากโรงเรียนกลางด้านการโยธา โรงเรียนชั้นสูงแห่งพาณิชยศาสตร์ หรือวิทยาลัยครู ปริญญาบัตรจากโรงเรียนชั้นสูงเหล่านี้ ถือเป็นเกียรติประวัติแก่ผู้สำเร็จการศึกษาและครอบครัวของพวกเขา และยังเป็นสิ่งการันตีต่อโอกาสการได้งานในตำแหน่งบริหารระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นงานภาครัฐหรือเอกชน

“The keyword in the concept is *grande*. The explicit function of the *grandes écoles* is to create France’s *élite* class. That is why no university degree can match the luster of a diploma from *Poly*, *l’École des Hautes Études Commerciales*, or *Normale Sup*. A diploma from these schools brings honor to graduates and their families and guarantees an influential management job either in the private or public sector.” (Nadeau and Barlow, 2003: 187)

การเตรียมตัวและการสอบคัดเลือก

คุณสมบัติพื้นฐานของผู้มีสิทธิ์สอบเข้าที่โรงเรียนชั้นสูง ถูกกำหนดว่า จะต้องสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับอนุปริญญาขึ้นไป ซึ่งเทียบได้กับ Bac+2 กล่าวคือ 1) ผู้สมัครได้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลาย แล้วผ่านการสอบวัดคุณสมบัติระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งชาติด้วยข้อสอบกลางของรัฐ โดยจะสอบในวันและเวลาเดียวกันทั่วประเทศ ถ้าสอบผ่าน ผู้สอบจะได้รับ “ประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย” ที่เรียกว่า “Baccalauréat” หรือ ชื่อย่อ คือ Bac ซึ่งออกโดยกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส (ไม่ใช่ประกาศนียบัตรของสถานศึกษา) 2) นอกจากประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย ผู้สมัครจะต้องมีวุฒิการศึกษาอื่นๆ ที่สูงขึ้นอีกสองปี จึงเรียก Bac+2 ซึ่งเทียบได้กับอนุปริญญา เช่น BTS, DUT, DEUG, DEUST หรือผ่านการเรียนกวดวิชาในหลักสูตร CPGE หรือ Prépas (Ministère de l’Enseignement Supérieur et de la Recherche [MESR], 2009: 155; Roesch and Rolle-Harold, 2004: 86-90)

วุฒิปัตรีระดับอนุปริญญา เพื่อใช้ในการสมัครเข้าโรงเรียนชั้นสูงไม่ได้จำกัดเรื่องประเภทหรือลักษณะของสถาบัน ผู้สมัครอาจเคยเรียนในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิชาชีพอื่นๆ ที่ใดก็ได้ แต่สาขาที่เรียนควรจะสอดคล้องกับสาขาที่ผู้เรียน

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

ต้องการจะศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูงและควรจะมีผลการเรียนระดับดีเยี่ยม โดยมากนักศึกษาที่ตั้งใจจะศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูง มักที่จะเลือกศึกษาต่อใน “ชั้นเตรียมโรงเรียนชั้นสูง” หรือ “ชั้นเรียนกวดวิชา” ที่เรียกว่า “Classes Préparatoires aux Grandes Écoles (CPGE)” หรือ Prépas เพราะเนื้อหาที่เรียนจะมีความสอดคล้องกับสาขาวิชาที่ผู้เรียนตั้งใจจะศึกษาต่อมากกว่าวุฒิบัตรระดับอนุปริญญาอื่น ๆ อีกทั้งยังมีความเป็นไปได้สูงที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากชั้นเรียน Prépas จะสามารถสอบเข้าโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงได้ จึงมีอีกหนึ่งคำเรียกของ Prépas ว่า “Voie Royale” หรือ “Royal Way” (MESR, 2009: 155-156; 2014: Online)

“Royal Way” คือเส้นทางสู่การเป็นนักศึกษาในโรงเรียนชั้นสูงอันทรงเกียรติ ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ระบบการคัดกรองในชั้นเรียนกวดวิชา เพื่อแยกผู้เรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนที่ไร้คุณสมบัติออกจากกัน ผลการเรียนย้อนหลังและผลการสอบแห่งชาติระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Bac) ระดับดีเยี่ยมเท่านั้น ที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดและวิธีคัดเลือกผู้เรียนเข้าสู่เส้นทางแห่งเกียรติยศของโรงเรียนชั้นสูงในชั้นแรก (MESR, 2009: 155)

การเรียนเตรียมฯ ในชั้น Prépas จะใช้เวลาสองปี ด้วยชั่วโมงเรียนประมาณสามสิบห้าถึงสี่สิบชั่วโมงต่อสัปดาห์ อีกทั้งยังมีการบ้านและรายงานให้ทำอย่างหนัก เหมือนเป็นการจำลองชีวิตจริงในโรงเรียนชั้นสูงที่เรียนหนักจนแทบไม่มีเวลาพักผ่อน ดังนั้น นอกจากการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาความรู้ของผู้เรียน การเรียนเตรียมฯ ยังมีเป้าหมายเพื่อค้นหาและคัดกรองผู้เรียนอีกชั้นหนึ่งที่สามารถทำงานได้ดีภายใต้ภาวะที่กดดันและยังคงมีผลการเรียนที่ดีเยี่ยม ด้านเนื้อหาของการเรียนการสอนจะแบ่งออกตามประเภทของใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมศึกษาที่ผู้เรียนสอบได้ ซึ่งจะสัมพันธ์กับสาขาวิชาที่ผู้เรียนต้องการจะศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูง (MESR, 2009: 156-158; 2014: ออนไลน์) ดังนี้

1) อักษรศาสตร์ (Preparation Classes in Literature) เป็นสาขาวิชาสำหรับผู้เรียนที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมศึกษา สายอักษรศาสตร์

(Littéraire ตัวย่อ L) สายเศรษฐศาสตร์และสังคม (Économique et Social ตัวย่อ ES) หรือสายวิทยาศาสตร์ (Scientifique ตัวย่อ S) เพื่อเตรียมศึกษาต่อที่วิทยาลัยครู (École Normale Supérieure) หรืออาจเป็นโรงเรียนทางด้านการบริหารธุรกิจและการบริหารรัฐกิจ เป็นต้น

2) วิทยาศาสตร์ (Preparation Classes in Science Related Subjects) เป็นสายวิชาสำหรับผู้เรียนที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย และมีผลการสอบที่เป็นเลิศจากสายวิทยาศาสตร์ (Scientifique ตัวย่อ S) สายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งอุตสาหกรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sciences et Technologies de l'Industrie et du Développement Durable ตัวย่อ STI2D) และสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงปฏิบัติการ (Sciences et Technologies de Laboratoire ตัวย่อ STL) เพื่อเตรียมศึกษาต่อที่วิทยาลัยครู โรงเรียนชั้นสูงด้านวิศวกรรมศาสตร์หรือที่โรงเรียนชั้นสูงทางทหาร เช่น Saint-Cyr, Navale, และ Air

3) BCPST (BCPST Preparation Classes) ย่อมาจาก Biologie (ชีววิทยา) Chimie (เคมี) Physique (ฟิสิกส์) และ Sciences de la Terre (วิทยาศาสตร์โลก) เป็นสายวิชาที่ออกแบบมาสำหรับนักศึกษาที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย สายวิทยาศาสตร์ (S) เพื่อเตรียมศึกษาต่อที่โรงเรียนชั้นสูงด้านพืชไร่และปศุสัตว์

4) เศรษฐศาสตร์และธุรกิจ (Preparation Classes in Economics and Business) เป็นสายวิชาสำหรับผู้เรียนที่มีใบประกาศนียบัตรแห่งชาติระดับมัธยมปลาย สายวิทยาศาสตร์ (Scientifique ตัวย่อ S) สายเศรษฐศาสตร์และสังคม (Économique et Social ตัวย่อ ES) สายอักษรศาสตร์ (Littéraire ตัวย่อ L) และสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการบริหารและการจัดการ (Sciences et Technologies du Management et de la Gestion ตัวย่อ STMG) เพื่อเตรียมศึกษาต่อในโรงเรียนชั้นสูงด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ รวมไปถึงวิทยาลัยครูในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ ฯลฯ

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

หลังชั้นเรียนเตรียมฯ สองปี ผู้สมัครจึงจะสามารถเทียบวุฒิ Bac+2 เพื่อใช้ในการสอบเข้าโรงเรียนชั้นสูง การคัดเลือกนักศึกษาเป็นไปอย่างเข้มงวด ทั้งการพิจารณาเอกสาร การสอบข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้สมัครส่วนใหญ่ที่ผ่านการเรียนกวตวิชาจากโรงเรียนเตรียมฯ มักมีแนวโน้มที่จะสอบเข้าโรงเรียนชั้นสูงได้มากกว่าผู้สมัครจากหลักสูตรอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การเรียน Prépas ก็มีความเสี่ยงเช่นกัน เพราะผู้เรียนจะได้รับเพียงการเทียบวุฒิ Bac+2 โดยไม่มีการออกปริญญาบัตรให้เหมือนหลักสูตรอื่นๆ แต่นั่นก็คงไม่ใช่เรื่องน่าวิตกกังวลสำหรับผู้สมัครที่มีมันสมองระดับหัวกะทิ

การเรียนการสอนและบรรยากาศในโรงเรียนชั้นสูง

การเรียนการสอนในโรงเรียนชั้นสูงเป็นไปอย่างเข้มข้น เพื่อมุ่งสร้างนักศึกษาให้มีความเป็นมืออาชีพในสาขาต่างๆ นักศึกษาจะได้เรียนกับอาจารย์ที่มีคุณภาพสูงในสัดส่วนที่ทั่วถึงกับผู้เรียน ขณะเดียวกันอาจารย์และนักศึกษาก็สามารถสื่อสารและโต้ตอบกันอย่างง่ายดาย อาจารย์ในโรงเรียนชั้นสูงมีทั้งอาจารย์ประจำผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาและอาจารย์พิเศษซึ่งอาจเป็นประธานหรือผู้บริหารระดับสูงจากบริษัทชั้นนำ องค์กรขนาดใหญ่หรือผู้มีประสบการณ์พิเศษในเรื่องหรือสาขาวิชานั้นๆ นอกจากความรู้ทางด้านวิชาการ นักศึกษาจะได้เรียนรู้จากกรณีศึกษา การทำงานกลุ่ม การจำลองสถานการณ์เสมือนได้ปฏิบัติงานจริง และยังสามารถร่วมฝึกงานกับหน่วยงานและบริษัทระดับชาติหรือระดับโลก รวมถึงการไปศึกษาต่างประเทศในหลักสูตรแลกเปลี่ยน ซึ่งจัดขึ้นตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศสกับสถาบันการศึกษาชั้นนำต่างประเทศ ด้านบรรยากาศและสถานที่ภายในโรงเรียนชั้นสูง จะประกอบด้วยห้องสมุด ศูนย์วิจัยและห้องทดลองที่ทันสมัย อีกทั้งยังมีสถานที่ออกกำลังกายที่ถูกออกแบบตามความเหมาะสมของที่ตั้งของสถาบัน เช่นที่ L'École des Ponts ParisTech นักศึกษาจะได้เพลิดเพลินกับห้องเต้น ห้องโยคะ สนามบาส ในร่ม สนามกอล์ฟและกิจกรรมพายเรือ (L'École des Ponts ParisTech, 2014: Online; École Normale Supérieure, 2014: Online; HEC Paris, 2014: Online)

ระยะเวลาในการศึกษาที่โรงเรียนชั้นสูงใช้เวลาสามปี เมื่อสำเร็จหลักสูตร นักศึกษาจะได้รับปริญญาบัตรเทียบเท่าปริญญาโท หรือ Bac+5 (MESR, 2009: 160-165) ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับระดับประเทศ พวกเขา มักจะได้เริ่มต้นทำงานในตำแหน่งระดับบริหารขึ้นไป ตั้งแต่อายุยังน้อย เช่น กรณีของวิทยาลัยแห่งชาติด้านการปกครอง (ÉNA) วันสำเร็จการศึกษาของโรงเรียนชั้นสูงแห่งนี้ คือ “วันที่สถาบันจัดพิธีมอบตำแหน่งงานให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งจะเรียงลำดับตามผลการเรียนของผู้สำเร็จการศึกษา กล่าวคือ ผู้ที่มีผลการเรียนที่ดีกว่า คือผู้ที่มีโอกาสได้เลือกตำแหน่งงานที่ดีกว่าในรัฐบาลตามโควตาที่ถูกจัดสรรขึ้นในแต่ละปีโดยนายกรัฐมนตรี” (Nadeau and Barlow, 2003: 197-198)

หมายเหตุ วิทยาลัยแห่งชาติด้านการปกครอง (École Nationale d'Administration - ÉNA) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1945 โดยประธานาธิบดี Charles de Gaulle เพื่อรื้อระบบอุปถัมภ์-เส้นสายและสภาผู้เมื่อยในระบอบราชการฝรั่งเศส หลักสูตรของ ÉNA จะเกี่ยวกับการพัฒนาและการบริหารงานราชการแผ่นดิน เพื่อเตรียมนักปกครองและนักบริหารระดับสูงของประเทศ คุณสมบัติของผู้สมัครจะต้องมีปริญญามาแล้วอย่างน้อยสองใบหรืออาจสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงอื่นๆ ซึ่งเทียบเท่า Bac+3 หรือ Bac+4 และยังคงลงทะเบียนเรียนในหลักสูตร Prep - ÉNA (กวดวิชา) หนึ่งปี เพื่อเตรียมตัวสอบเข้าในปีถัดไป (MESR, 2009: 163-164; Nadeau and Barlow, 2003: 191-192)

เกียรติภูมิระหว่างโรงเรียนชั้นสูง

ปัจจุบันฝรั่งเศสมีโรงเรียนชั้นสูงทั่วประเทศมากกว่าสี่ร้อยแห่ง ขณะที่มหาวิทยาลัยมีเพียงแปดสิบห้าแห่ง โรงเรียนชั้นสูงแต่ละแห่งต่างแข่งขันเพื่อแย่งชิงความเป็นที่หนึ่งในสาขาวิชาของตน ดังจะเห็นได้จากผลการจัดอันดับของหนังสือพิมพ์ นิตยสารและองค์กรต่างๆ ในฝรั่งเศส เช่น ผลการจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงสาขาพาณิชยศาสตร์ของนิตยสาร Le Point ประจำปี 2014 อันดับหนึ่ง

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

ได้แก่ HEC รองลงไปคือ ESSEC, EM Lyon, ESCP Europe, และ Edhec หรืออย่างนิตยสาร L'Étudiant ที่จัดอันดับให้ HEC, ESSEC, และ ESCP Europe อยู่อันดับที่หนึ่ง (ได้คะแนนเท่ากัน) และให้ EM Lyon, Edhec, และ ESC Grenoble อยู่อันดับที่สอง (แหล่งที่มา: Le Parisien, n.d.: Online; Le Point, n.d.: Online)

การจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงยังคงมีขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะในสาขาพาณิชยศาสตร์และสาขาวิศวกรรมศาสตร์ อย่างไรก็ตาม มีผลการจัดอันดับหนึ่ง ที่สร้างความประหลาดใจแก่คนฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เพราะไม่บ่อยครั้งที่พวกเขาจะได้เห็นรายชื่อของสถาบันการศึกษาฝรั่งเศสติดอันดับในนิตยสารหรือองค์กรจากประเทศผู้ใช้ภาษาอังกฤษ คือผลการจัดอันดับของนิตยสารรายสัปดาห์สัญชาติอังกฤษ “Times Higher Education (THE)” ซึ่งทำการจัดอันดับสถาบันการศึกษาที่สร้างชนชั้นนำผู้ทรงอิทธิพลระดับโลกมากที่สุด ผลการจัดปรากฏว่า ในรายชื่อหกอันดับแรก มีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศสติดอันดับถึงสามแห่ง ได้แก่ Polytechnique, HEC Paris, และ ÉNA (Le Figaro, 2013: Online)

ตารางการจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงสาขาพาณิชยศาสตร์ โดยนิตยสาร Le Point ประจำปี ค. ศ. 2014

อันดับ 2014	รายชื่อโรงเรียน	ค่าเฉลี่ย 6 อันดับสุดท้าย	วิธีการศึกษาที่สอน	มาตรฐานและการยอมรับ ในระดับนานาชาติ	การเรียนการสอน	ผลงานวิจัย	การจัดอันดับระหว่างประเทศ	Rang Valeur Ajoutée	การบรรจุ	อัตราการจ้างงานต่างประเทศ	รายได้เฉลี่ย	คะแนนรวม
1	HEC	1	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis	1	1	6	2	1	37	1	95
2	ESSEC	2	Prépa หรือ ป.โท ปี 1	AACSB & Equis	4	4	4	1	3	22.5	1	85
3	EM Lyon	4	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis	3	8	2	3	4	25	2	83
4	ESCP Europe	3	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis	2	10	1	5	5	42.39	2	79
5	Edhec	5	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis	8	3	3	6	2	31	1	75
6	Grenoble Ecole de management	7	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis	5	2	7	7	7	17	3	73
7	Audencia Nantes	6	Prépa หรือ ป.ตรี	AACSB & Equis (3 ans)	24	9	10	4	6	28	3	64
8	Toulouse Business School	11	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis	17	16	8	9	14	24	4	58
9	Skema Business School	14	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis (3 ans)	14	13	5	11	10	28	4	55
9	Neoma	9	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis (3 ans)	11	12	11	10	12	23	3	55
9	Kedge	12	Prépa ou bac + 2	AACSB & Equis (3 ans)	12	5	9	13	8	27	3	55
12	Iéseg	14	Bac	AACSB & Equis (3 ans)	28	7	17	15	19	33.3	5	48
13	ESC Rennes	17	Prépa ou bac + 2	AACSB & Epas	7	14	13	16	14	26	4	46
14	Sup de Co Montpellier Business School	17	Prépa ou bac + 2	AACSB & Epas (3 ans)	6	19	15	12	20	22	5	45
15	Télécom Ecole de Management	16	Prépa ou bac + 2	AACSB	13	20	25	8	9	15	3	44
16	EM Strasbourg	17	Prépa ou bac + 2	Epas	16	11	12	17	23	30	5	41
17	ICN Business School	20	Prépa ou bac + 2	Equis (3 ans)	9	26	21	20	18	33.6	4	35
18	Essca	19	Bac	Epas	31	24	24	14	30	21	6	34
19	ESC Dijon- Bourgogne	22	Prépa ou bac + 2	Epas	27	15	20	19	23	25	5	33
20	ESCE	22	Bac	-	18	28	22	23	25	23	5	30
21	ISC Paris	27	Prépa ou bac + 2	-	23	22	23	21	13	23	4	29
21	Sup de Co La Rochelle	28	Prépa ou bac + 2	AACSB & Epas (3 ans)	19	17	32	27	32	24.2	6	29

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

ตารางการจัดอันดับโรงเรียนชั้นสูงสาขาพาณิชยศาสตร์ โดยนิตยสาร Le Point ประจำปี ค. ศ. 2014

อันดับ 2014	รายชื่อโรงเรียน	ค่าเฉลี่ย 6 อันดับสุดท้าย	วิธีการศึกษาที่สอน	มาตรฐานและการยอมรับ ในระดับนานาชาติ	การเรียนการสอน	ผลงานวิจัย	การจัดอันดับระหว่างประเทศ	Rang Valeur Ajoutée	การบรรจุ	อัตราการจ้างงานต่างประเทศ	รายได้โดยเฉลี่ย	คะแนนรวม
23	ESG	24	Bac	-	20	18	19	32	22	25	5	27
23	EM Normandie	27	Bac, prépa ou bac + 2	Epas (3 ans)	22	29	26	24	16	19	5	27
25	Ipag	/	Bac	-	34	6	29	26	26	32	5	26
25	ESC Troyes	29	Prépa ou bac + 2	-	10	23	28	28	28	29	5	26
27	ICD Paris	/	Bac	-	15	35	14	31	21	20	3	25
28	EBS Paris	33	Bac	-	30	27	18	30	17	38	5	24
29	ISG	32	Prépa ou bac + 2	-	26	30	16	34	10	32	3	21
30	Novancia	33	Bac	-	29	31	35	18	27	7.6	5	20
31	EDC Paris	35	Bac	-	25	33	33	25	33	19	6	19
31	FBS	/	Prépa, bac + 2 ou VAP***	-	21	32	30	22	31	15	6	19
33	Istec	/	Bac	-	33	25	27	29	29	33	5	17
34	ESC Pau	32	Prépa ou bac + 2	Epas (3 ans)	32	34	31	35	35	16.3	6	13
35	ESDES	33	Bac	-	35	21	34	33	34	16	6	10

หมายเหตุ *ประกาศโดยโรงเรียน, การจ้างงาน.1 : > 49 000 € ; 2 : 45 000-47 000 € ; 3 : 37 000-40 000 € ; 4 : 36 000-37 500 € ; 5 : 34 000-36 000 € ; 6 : 31 000 < 34 000 €.

แหล่งที่มา: Le Point, n.d.: Online

สรุป

จากจุดเริ่มต้นของโรงเรียนชั้นสูงที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการซื้อขายปริญญาและความจำเป็นเร่งด่วนของรัฐบาลที่จะต้องเร่งพัฒนาบุคลากร เพื่อนำประเทศเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ทันสมัย ทำให้เกิดโรงเรียนชั้นสูงขึ้นในยุคแรก และเริ่มแพร่ขยายอย่างมากหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส เมื่อรัฐบาลคณะปฏิวัติได้ทำการคุมกำเนิดระบบศักดินา ด้วยการสั่งปิดมหาวิทยาลัย แต่ยังคงระบบโรงเรียนชั้นสูงไว้ ทำให้โรงเรียนชั้นสูงยิ่งแพร่หลายและกลายเป็นอาณาเขตแห่งเกียรติยศ เพราะเป็นที่ชุมนุมของเหล่านักศึกษาผู้มีสติปัญญาเป็นเลิศ ผู้กำลังจะก้าวขึ้นเป็นชนชั้นนำของฝรั่งเศสในด้านต่างๆ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนชั้นสูงได้ผลิตชนชั้นนำให้แก่ฝรั่งเศสและโลกอย่างมากมาย เช่น Gustave Eiffel วิศวกรผู้ออกแบบหอไอเฟล และอนุสาวรีย์เทพีเสรีภาพที่ New York, André Michelin ผู้ก่อตั้งบริษัท Michelin, และ Gérard Pélisson ผู้ก่อตั้งเครือโรงแรม Accor พวกเขาต่างสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนกลางแห่งเมืองปารีส (École Centrale Paris) (Le Petit Larousse, 2006: 1338, 1566; Wikipedia, 2014: Online) หรืออย่างโรงเรียนชั้นสูงแห่งพาณิชยศาสตร์ (HEC) ที่นี่เคยเป็นที่เรียนของ Francisco I อดีตประธานาธิบดีแห่ง Mexico รวมถึง Abdoul Mbaye นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันของ Senegal เช่นเดียวกับ Jean Paul Agon ประธานกรรมการผู้จัดการใหญ่แห่ง L'Oréal, และ Daniel Bernard ประธานบริษัท Kingfisher plc และผู้ก่อตั้ง Carrefour (HEC Paris, 2014: online) ขณะที่โรงเรียนชั้นสูงแห่งครุศาสตร์ (École Normale Supérieure) ศิษย์เก่าของโรงเรียนแห่งนี้ สิบสามคนเป็นเจ้าของรางวัล Nobel สิบคนได้รับเหรียญ Fields และอีกยี่สิบเจ็ดคนได้รับเหรียญ CNRS ทองคำ ซึ่งเป็นรางวัลทางการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ที่สูงที่สุดในประเทศฝรั่งเศส (Wikipedia, 2014: Online) รวมถึงวิทยาลัยการปกครองแห่งชาติ (École Nationale d'Administration หรือ ÉNA) ที่มีศิษย์เก่าเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาแล้วถึงสามคน ได้แก่ “Valéry Giscard d'Estaing, Jacques Chirac, และ François Hollande” (Le Petit Larousse, 2006: 1276, 1398; Wikipedia, 2013: Online)

สำหรับชนชั้นนำไทยที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศสมีปรากฏค่อนข้างน้อย เพราะระบบโรงเรียนชั้นสูงไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและเป็นที่แพร่หลายในประเทศไทย คนไทยส่วนใหญ่ยังชินกับคำเรียกของสถาบันระดับอุดมศึกษาว่า “มหาวิทยาลัย” มากกว่าคำเรียก “โรงเรียน” และ “วิทยาลัย” นอกจากนี้ระบบการเทียบวุฒิการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ในอดีต ยังเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการเทียบวุฒิการศึกษาที่มาจากระบบฝรั่งเศส นักศึกษาไทยส่วนใหญ่ จึงนิยมศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยมากกว่าโรงเรียนชั้นสูง

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตาม ก็มีชนชั้นนำไทยในอดีตที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส เช่น เจ้ากาวิละวงศ์ ณ เชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์ จากโรงเรียนกลางแห่งเมืองลียง (École Centrale de Lyon) พล.อ. กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ (ม.จ.นักขัตตมงคล กิตติยากร) จากโรงเรียนนายร้อยทหารบกแห่งแซ็งซีร์ (École Spéciale Militaire de Saint-Cyr) และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (École Supérieure de Guerre) ซึ่งเป็นโรงเรียนชั้นสูงด้านการทหาร [de Guerre] เดียวกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 รวมถึงนายทวี บุญยเกตุ ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนชั้นสูงแห่งเกษตรศาสตร์ (École Supérieure d'Agriculture) (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2550: 141-160) และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จากโรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ที่เมือง Poitier และโรงเรียนประจำเหล่าทหารปืนใหญ่ (École d'Application de l'Artillerie et du Génie) ที่เมือง Fontainebleau (อึ้งคักดี เพชรเลิศอนันต์, 2544: (20); อนันต์ พิบูลสงคราม, 2540: 14) เป็นต้น

รายการอ้างอิง:

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อารักษ์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์ (บรรณาธิการ) (2544).
- จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการเมืองไทยสมัยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนดล ภูชนะศิริ. (2557). การพัฒนาทุนในตัวมนุษย์สู่ความเป็นชนชั้นนำในสถาบันอุดมศึกษาของไทยและสถาบันอุดมศึกษาของฝรั่งเศส: วิเคราะห์ตามแนวคิดทุนของบูร์ดิเอดู. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2550). นักเรียนนอก ข้อมูลสำคัญในประวัติศาสตร์สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- อนันต์ พิบูลสงคราม. (2540). จอมพล ป.พิบูลสงคราม เล่ม1. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- École Centrale Paris. (February 25, 2014). Retrieved March 4, 2014, from Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_Centrale_Paris
- École Nationale d'Administration. (July 8, 2013). Retrieved March 4, 2014, from Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_nationale_d'administration
- École Normale Supérieure. (March 3, 2014). Retrieved March 4, 2014, from Wikipedia: [http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_normale_sup%C3%A9rieure_\(Paris\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_normale_sup%C3%A9rieure_(Paris))
- École Normale Supérieure. (2014). *Présentation*. Retrieved March 4, 2014, from <http://www.ens.fr/SAVOIRS/presentation-115/>
- Fohlen, C. (1970). The Industrial Revolution in France. *Essay in French Economic History* (Cameron, R. Ed.). Homewood: Richard D. Irwin.

สถาบันการศึกษาและการพัฒนาชนชั้นนำ: กรณีโรงเรียนชั้นสูงฝรั่งเศส

HEC Paris. (2014). *FAQ*. Retrieved March 4, 2014, from <http://www.hec.fr/Grande-Ecole/FAQ#concours>

Ivy League. (n.d.). Retrieved July 23, 2014, from Encyclopædia Britannica: <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/298341/Ivy-League>

Le Cnam. (n.d.). *Notre Histoire, Notre Projet*. Retrieved February 25, 2014, from http://presentation.cnam.fr/histoire-projet/notre-histoire-notre-projet-178050.kjsp?RF=faits_marq

L'École des Ponts ParisTech. (2014). *L'École dans l'Histoire*. Retrieved February 24, 2014, from <http://www.enpc.fr/lecole-dans-lhistoire>

L'École des Ponts ParisTech. (2014). *Présentation du Programme*. Retrieved February 24, 2014, from <http://www.enpc.fr/presentation-objectifs-et-contenu-thematique-et-pedagogique>

L'École des Ponts ParisTech. (2014). *Vie Étudiante, Sport*. Retrieved February 24, 2014, from <http://www.enpc.fr/vie-etudiante-sport>

Lelièvre, C. (1990). *Histoire des Institutions Scolaires (1789-1989)*. Potiers: Nathan.

Léon, A. & Roche, P. (2012). *Histoire de l'Enseignement en France (13ème éd)*. Mayenne: Presses Universitaires de France – PUF.

Le Petit Larousse. (2006). Malesherbes: Maury.

L'Étudiant. (n.d.). *Prépas*. Retrieved February 28, 2014, from <http://www.letudiant.fr/etudes/classes-prepa.html>

L'Étudiant. (n.d.). *Classement écoles de Commerce*. Retrieved February 28, 2014, from <http://etudiant.aujourd'hui.fr/etudiant/info/classement-ecoles-de-commerce.html>

Le Figaro. (September 4, 2013). *Palmarès des Écoles qui Fabriquent les Grands Patrons*. Retrieved February 28, 2014, from <http://>

etudiant.lefigaro.fr/les-news/actu/detail/article/palmares-des-ecoles-qui-fabrique-les-grands-patrons-2680/

Le Parisien. (n.d.). *Classement Écoles de Commerce*. Retrieved February 25, 2014, from <http://etudiant.aujourd'hui.fr/etudiant/info/classement-ecoles-de-commerce.html>

Le Point. (n.d.). *Palmarès des Grandes Écoles de Commerce 2014*. Retrieved February 28, 2014, from <http://www.lepoint.fr/palmares/grandes-ecoles/grade-de-masters.php>

Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche. (2009). *I'm going to France 2009*. Paris: Caractère.

Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche. (January 22, 2014). *CPGE : Les Classes Préparatoires aux Grandes Écoles*. Retrieved March 1, 2014, from <http://www.admission-postbac.fr/index.php?desc=formations&for=cpge>

Ministère des Affaires Étrangères. (1999). *France*. Vesoul: Compogravure-Impression. Nadeau, J. B. & Barlow, J. (2003). *Sixty Million Frenchmen Can't Be Wrong: Why we love France but not the French*. Illinois: Sourcebooks.

Roesch, R. & Rolle-Harold, R. (2004). *La France au Quotidien* (2e éd). Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble.

Verrier, C. (2001). *Chronologie de l'Enseignement et de l'Éducation en France: Des Origines à Nos Jours*. Paris: Economica.

VetAgro Sup. (n.d.). *Qui Sommes-Nous?*. Retrieved February 25, 2014, from <http://www.vetagro-sup.fr/linstitut/presentation/qui-sommes-nous/>

Vial, J. (2010). *Histoire de l'Éducation* (4ème éd). Mayenne: Presses Universitaires de France – PUF.